

عنوان: راهکارهای تقویت روحیه شهادت طلبی از دیدگاه اسلام

چکیده:

فاطمه ملاجانی

سرانجام همه انسان‌ها مرگ و رفتن به سرای آخرت است با توجه به آیات و روایات، بهترین نوع مرگ شهادت است بگونه‌ای که هر انسان معتقدی آرزومند مرگ همراه با شهادت است. موضوع این مقاله، (راهکارهای تقویت روحیه شهادت طلبی از دیدگاه اسلام می باشد) است. روش تحقیق نقلی- و حیانی و گردآوری اطلاعات بصورت کتابخانه‌ای و شیوه پردازش نیز توصیفی - تحلیلی است و دو بخش: راهکارهای اعتقادی تقویت روحیه شهادت طلبی و راهکارهای اخلاقی و رفتاری تقویت روحیه شهادت طلبی می باشد. راهکارهای عبارتند از: اعتقاد به اینکه؛ شهادت عین زندگی است، شهادت یک نوع معامله با خدا است، شهادت حیات حقیقی در عالم برزخ است که خداوند تنها مؤمنین را با آن احیاء می کند ، و راهکارهای اخلاقی و رفتاری نیل به شهادت عبارتند از: تهذیب نفس، جهاد با نفس (که همان جهاد اکبر است)، اشک و توسل به مضامین و الفاظ ادعیه‌ها، شکرگزاری از نعمات الهی، احسان و احترام به والدین، بازشدن راه انقطاع الی الله با تلاش و همت و اراده.

واژگان کلیدی: جهاد، شهادت، حیات، شهادت طلبی.

بیان مسئله:

شهادت در لغت به معنای حضوری که همراه با مشاهده و رویت باشد و نیز کشته شدن در راه خدا و کشته شدن در عین مظلوم بودن آمده است و شهید به معنای شاهد و امین در شهادت دادن و کسی که از دایره علمش چیزی خارج نیست و قتل در راه خدا آمده است. (البستانی، بطرس-محیط المحيط- ص ۴۸۸)

شهادت آن است که آدمی در راه خداوند و در جهاد با دشمنان خداوند جان بازد. در اسلام کشته شدن آگاهانه و انتخاب گرایانه در راه آرمانی مقدس و پاک شهادت نام دارد و کسی که به چنین مقامی دست یابد، شهید است.

به فرموده مقام معظم رهبری شهدا طلّیعه داران تحول باطنی و مجاری فیضی هستند که رحمت و نصرت خدا را بر ما نازل می‌گردانند اساساً جهاد واقعی و شهادت در راه خدا با مقدمه‌ای از اخلاص‌ها و توجه‌ها و جز با حرکت به سمت انقطاع الی الله حاصل نمی‌شود.

مسئله اصلی این مقاله بررسی راهکارهای تقویت روحیه شهادت طلبی از دیدگاه اسلام می باشد. با مطالعه‌ی اجمالی از زندگینامه‌ی شهدا دریابیم که آنها در زندگی برای خود اصولی داشته‌اند و با عمل به آن اصول توانسته‌اند به مقام شهادت نایل آیند. اما سوال اصلی این است که در زمان حاضر چه راهکارهایی برای تقویت روحیه شهادت طلبی از دیدگاه اسلام وجود دارد؟

شیوه حل مسئله:

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش نقلی- وحيانی است و بوسیله بهره گیری از آیات و روایات به شیوه کتابخانه‌ای گردآوری شده است.

ضرورت تحقیق:

با توجه به اینکه دغدغه مندان این موضوع (نیل به شهادت) در جامعه‌ی اسلامی ما ایران و سایر کشورها کم نیستند، نگارنده انگیزه یافت که با توجه به سخنان گرانقدر و حکیمانه‌ی حضرت آیت الله خامنه‌ای و با مراجعه به قرآن و سایر مصادر روایی نگاهی دقیق‌تر به این موضوع داشته باشد. تا دغدغه مندان بتوانند با عمل به این مباحث گرانقدر زودتر به سعادت‌مندی و آرزوی خود دست یابند و به این مقام نائل آیند و چراغی باشند برای روشن کردن راه جوانای نسل های بعدی، چرا که طبق بیانات رهبری فرمودند: با این ستارگان (شهدا) می شود راه را پیدا کرد.

پیشینه:

با توجه به جستجوهای نگارنده در سامانه‌های اینترنتی و نرم افزاری هیچ کتاب، مقاله و پایان نامه‌ای در این زمینه یافت نشد بنابراین موضوع این مقاله موضوعی نو و تازه است.

مفاهیم و تعاریف:

شهید

شهید لفظی عربی و صیغه‌ی مبالغه از ریشه «شَهِدَ» به معنای گواهی دادن، حضور و مشاهده آمده. کسی که طلب شهادت می‌کند او شهید نامیده می‌شود و مفرد آن شهید و جمع آن شهادت می‌باشد و شهید نامیده شده چون نزد پروردگارش و زنده است. (آل یاسین، المحيط فی اللغة، جلد ۳، ص ۳۸۸)

شهادت در لغت به معنای حضوری که همراه با مشاهده و رویت باشد و نیز کشته شدن در راه خدا و کشته شدن در عین مظلوم بودن آمده است و شهید به معنای شاهد و امین در شهادت دادن و کسی

که از دایره علمش چیزی خارج نیست و قتل در راه خدا آمده است. (البستانی، بطرس-محیط المحيط-، ص ۴۸۸)

در اصطلاح فقه شیخ طوسی شهید را اینگونه تعریف می‌نماید: شهید کسی است که در معرکه جهاد کشته شود. (طوسی، الخلاف، ج ۱، ص ۷۱۰)

و در کتاب گران سنگ مبسوط تعریف جامعی دارند:

شهید کسی است که در صف امام عادل در باب نصرت و یاری او یا کسی که امام او را نصب نموده کشته شود. (سبحانی تبریزی، المبسوط، ج ۱، ص ۱۸۱)

شهادت عبارت است از پایان دادن به فروغ درخشان حیات در کمال هوشیاری و آزادی برای رسیدن به هدفی که آن هدف والاتر و بهتر از زندگی طبیعی دنیاست. (جعفری، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، ج ۶، ص ۳)

با توجه به معنی لغوی و اصطلاحی که در بالا ذکر شد مراد ما این است که اولاً، شهادت یک نوع از انواع مرگ است ثانیاً، مرگی است که در راه عقیده و برای رسیدن به اهدافی که این اهداف از نظر ارزش و جایگاه برتر از زندگی طبیعی فرد در دنیاست ثالثاً، مرگی است که شهید آن را در کمال هوشیاری، اختیار و رضایت انتخاب می‌نماید و در آن اکراه و اجباری نیست.

از آنجایی که این مرگ اختیاری و انتخابی است پس در جایگاه ارزش گذاری قرار می‌گیرد و به تعبیر امام (ره) شهادت در نظام ارزشی اسلام بالاترین مرحله ی کمال انسان است.

حقیقت شهادت

در تاریخ ملتها روزهایی پیش می‌آید که بدون ایثار و فداکاری و دادن قربانیان بسیار خطرات برطرف نمی‌شود، و اهداف بزرگ و مقدس محفوظ نمی‌ماند، اینجا است که گروهی مؤمن و ایثارگر باید به میدان آیند، و یا نثار خون خود از آئین حق پاسداری کنند، در منطق اسلام به اینگونه افراد "شهید" گفته می‌شود.

اطلاق "شهید" از ماده "شهود" بر آنها به خاطر حضورشان در میدان نبرد با دشمنان حق است، یا بخاطر اینکه در لحظه شهادت فرشتگان رحمت را مشاهده می‌کنند، و یا بخاطر مشاهده‌ی نعمت‌های بزرگی است که برای آنها آماده شده، و یا حضورشان در پیشگاه خداوند است آنان که در آیه شریفه ۱۶۹-سوره آل عمران آمده است (وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ)

در اسلام کمتر کسی به پایه "شهید" می‌رسد، شهیدانی که آگاهانه و با اخلاص نیت بسوی میدان نبرد حق و باطل رفته، و آخرین قطرات خون پاک خود را نثار می‌کنند. (مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۱، ص ۴۰۵)

درباره مقام شهیدان روایات عجیبی در منابع اسلامی دیده می‌شود که حکایت از عظمت فوق العاده ارزش کار شهیدان می‌کند. در بحارالانوار جلد ۱۰۰ ص ۱۵ حدیثی از رسول خدا می‌خوانیم: ان فوق کل بربر حتی یقتل الرجل شهيدا فی سبیل الله در برابر هر نیکی، نیکی بهتری وجود دارد تا به شهادت در راه خدا رسد که برتر از آن چیزی متصور نیست و همچنین می‌فرمایند: المجاهدون فی الله قواد اهل الجنة مجاهدان راه خدا رهبران اهل بهشتند. (مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۱، ص ۴۰۶)

۵- با توجه به اینکه نیکی و احترام به پدر و مادر، هم ردیف با توحید می‌باشد می‌توان نتیجه گرفت که شکرگزاری از پروردگار بابت نعمت والدین یکی از راه‌های رسیدن به شهادت است چرا که طبق گفته‌ی رهبری موضع شهادت در راه خداوند موضع شکرگزاری است.

ج) نوآوری مقاله:

با توجه به کمبود آثار پژوهشی در مورد راهکارهای تقویت روحیه شهادت طلبی از دیدگاه اسلام این مقاله با نگرشی جامع به همه سخنان رهبری و دیگر جوامع روایی در پژوهشی نو اقسام شهادت و راهکارهای رسیدن به شهادت را تبیین و تحلیل کرده است.

د) پیشنهادهای پژوهشی:

با توجه به اهمیت شهادت بین مسلمانان و بویژه شیعه و اینکه یکی از راه‌های حفظ ملت‌ها شهادت و جهاد در راه خدا با دشمنان اسلام است در این زمینه پیشنهاد می‌گردد تا پژوهش‌های دیگری در زمینه‌ی راهکارهای علمی و عملیاتی نیل به شهادت تدوین گردد.

فهرست منابع:

قرآن کریم

نهج البلاغه

۱- آل یاسین، محمدبن حسن، صاحب بن عباد، اسماعیل بن عباد، المحيط فی اللغة؛ ج ۳، لبنان- بیروت: عالم الکتب، نوبت چاپ اول، ۱۹۹۴م، ۱۴۱۴ق.

۲- ابن بابویه (شیخ صدوق)، محمدبن علی، امالی شیخ صدوق؛ مترجم محمدباقر کمره ای، تهران: انتشارات کتابچی، نوبت چاپ دهم، ۱۳۹۰.

۳- ابن بابویه (شیخ صدوق)، محمدبن علی، معانی الاخبار؛ مترجم حمیدرضا شیخی، تهران: انتشارات ارمان طوبی فکر آوران، نوبت چاپ اول، ۱۳۸۹.

۴- ابن طاووس حلی، سید رضی الدین علی ابن موسی، اقبال الاعمال؛ قم: انتشارات مکتب الاعلام الاسلامی، چاپ اول، ۱۴۱۴ ه. ق.

۵- ابوحیان، محمدبن یوسف، العجر المحيط فی التفسیر؛ ج ۲، بیروت- لبنان: دارالفکر، نوبت چاپ اول، ۱۴۲۰ق یا ۲۰۰۰م.

۶- البستانی، تلیف بطرس، محیط المحيط قاموس مطول للغة العربیه؛ بیروت: مکتبه لبنان ناشرون، نوبت چاپ اول، ۱۳۷۲ه. ش.

۷- الهی خراسانی، قمی، علی اکبر، عباس، سفینه البحار و مدینه الحکم و الآثار؛ ج ۱، تهران: بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، چاپ سوم، ۱۳۸۸ه. ش.

۸- جعفری، علامه محمد تقی، نهج البلاغه؛ ج ۶، تهران: موسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، نوبت چاپ اول، ۱۳۸۹ ه.ش.

۹- جوادی آملی (دام ظلّه العالی)، عبدالله، تنسیم-تفسیر قرآن کریم؛ ج ۱، قم: انتشارات مرکز نشر اسراء، چاپ سوم، زمستان ۱۳۸۹ ه.ش.

۱۰- -----، تنسیم تفسیر قرآن کریم؛ ج ۵، قم: انتشارات مرکز نشر اسراء، چاپ پنجم، تابستان ۱۳۸۹ ه.ش.

۱۱- دشتی، محمد، نهج البلاغه؛ تهران: انتشارات نشتا، چاپ ۶، ۱۳۹۰ ه.ش.

۱۲- سبحانی تبریزی، جعفر، المبسوط فی اصول الفقه؛ ج ۱، تهران: المکتبه المرتضویه موسسه تعلیماتی و تحقیقاتی امام صادق (ع)، چاپ اول، ۱۳۸۹ ه.ش.

۱۳- طباطبایی، محمدحسین، ترجمه تفسیرالمیزان؛ ایران- قم: انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم دفتر انتشارات اسلامی، چاپ ۱۱، ۱۳۷۸ ه.ش.

۱۴- طوسی، محمدبن حسن، تلخیص الخلاف و خلاصه الاختلاف؛ ج ۱، ایران- قم: جامعه المدرسین فی الحوزه العلمیه قم، موسسه النشر الاسلامی، چاپ اول، ۱۴۰۷ ه.ق.

۱۵- قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، چاپ دهم، ۱۳۷۵.

۱۶- کلینی، محمدبن یعقوب، اصول کافی؛ ج ۵، مترجم حسین استادولی، تهران: دارالثقلین، چاپ چهارم، ۱۳۹۳ ه.ش.

۱۷- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار؛ ج ۶۷، بیروت: کتابفروشی اسلامیة، چاپ چهارم، ۱۳۸۲ ه.ش.

- ۱۸- -----؛ ج ۷۱، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ ۳، ۱۳۷۵ ه.ش.
- ۱۹- -----؛ ج ۹۱، بیروت: دار الاحیاء التراث العربی، چاپ اول، بی تا.
- ۱۰- -----؛ ج ۱۰۰، بیروت: دار الاحیاء التراث العربی، چاپ اول، ۱۱۰۳ ه.ق.
- ۲۱- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه؛ ج ۸، تهران: دارالکتب الاسلامیه، بی تا.
- ۲۲- -----؛ ج ۲۱، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ ۳۶، ۱۳۸۷ ه.ش.
- ۲۳- نیشابوری، فتال، روضه الواعظین و بصیره المتعظین؛ قم: انتشارات رضی، چاپ اول، ۱۳۷۵ ه.ش.
- ۲۴- بیانات رهبری در دیدار خانواده های شهدای مرزبان و مدافع حرم، ۱۳۹۶/۳/۲۸، سایت خامنه ای
دات آی آر
- ۲۵- بیانات رهبری در مراسم صبحگاه لشکر سیدالشهدا(ع)، ۱۳۷۷/۷/۲۶، سایت خامنه ای دات آی آر
- ۲۶- در آستانه ی ایام شهادت صدیقه ی کبری(سلام الله علیها) جمعی از شاعران مذهبی سرا با رهبر
معظم انقلاب اسلامی دیدار کردند، ۱۳۹۵/۱۲/۴، سایت خامنه ای دات آی آر
- ۲۷- بیانات رهبری در دیدار جمعی از پاسداران سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و کمیته ی انقلاب
اسلامی، ۱۳۶۸/۱۲/۱۰، سایت خامنه ای دات آی آر
- ۲۸- بیانات رهبری در دیدار جمعی از ایثارگران و خانواده های شهدا، ۱۳۷۸/۳/۳، سایت خامنه ای دات
آی آر

